

28.09.2026

O‘QUV JARAYONIDA TALABALARNING MUSTAQIL FAOLIYATI KO‘NIKMALARINI TAKOMILLASHTIRISHNING MAZMUNI, SHAKLLARI VA USULLARI

Ne‘matov Azimxon Xamidjon o‘g‘li

Qo‘qon Davlat universiteti, Pedagogika kafedrası 3- bosqich tayanch doktoranti

E-mail: Khanbey94@mail.ru Tel: +998916822050

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.23256054>

Annotatsiya: Ushbu maqolada o‘quv jarayonida talabalarning mustaqil faoliyati ko‘nikmalarini takomillashtirishning mazmuni, shakllari va samarali usullari yoritilgan. Talabalarning mustaqil ta‘lim olishga bo‘lgan motivasiyasini oshirish, axborotni mustaqil izlash, tahlil qilish, qayta ishlash, amaliy faoliyatda qo‘llash hamda o‘z-o‘zini baholash ko‘nikmalarini rivojlantirish masalalari tahlil qilingan. Shuningdek, mustaqil faoliyatni tashkil etishning individual, juftlik va guruhli shakllari, loyihaviy, muammoli, interaktiv va raqamli ta‘lim usullaridan foydalanish imkoniyatlari ochib berilgan.

Kalit so‘zlar: talaba, mustaqil faoliyat, mustaqil ta‘lim, mustaqil ta‘lim ko‘nikmalari, o‘quv jarayoni, ta‘lim mazmuni, ta‘lim shakllari, ta‘lim usullari, loyihaviy ta‘lim, interaktiv metodlar, raqamli ta‘lim, motivasiya, refleksiya, o‘z-o‘zini baholash, kasbiy kompetensiya.

Аннотация: В данной статье рассматриваются содержание, формы и эффективные методы повышения навыков самостоятельного обучения учащихся в образовательном процессе. Анализируются вопросы повышения мотивации учащихся к самостоятельному обучению, развития навыков самостоятельного поиска, анализа, обработки информации, применения информации в практической деятельности и самооценки. Также раскрываются возможности использования индивидуальных, парных и групповых форм организации самостоятельной деятельности, проектных, проблемно-ориентированных, интерактивных и цифровых методов обучения.

Ключевые слова: студент, самостоятельная деятельность, самостоятельное обучение, навыки самостоятельного обучения, учебный процесс, образовательный контент, образовательные формы, образовательные методы, проектное обучение, интерактивные методы, цифровое обучение, мотивация, рефлексия, самооценка, профессиональная компетентность.

Abstract: This article examines the content, forms, and effective methods for enhancing students' independent learning skills within the educational process. It analyzes issues related to boosting student motivation for independent learning and developing skills in independent information search, analysis, and processing, as well as the practical application of information and self-assessment. Furthermore, the article explores the potential of utilizing individual, paired, and group formats for organizing independent work, alongside project-based, problem-oriented, interactive, and digital teaching methods.

Key words: student, independent activity, independent learning, independent learning skills, educational process, educational content, forms of education, teaching methods, project-based learning, interactive methods, digital education, motivation, reflection, self-assessment, professional competence.

28.09.2026

Kirish. Bugungi kunda oliy ta’lim tizimida ta’lim mazmunini takomillashtirish bilan bir qatorda talabalarining mustaqil fikrlashi, o’z bilimlarini mustaqil ravishda boyitishi va kasbiy faoliyatga tayyorgarligini rivojlantirish muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Zamonaviy mutaxassisdan faqat tayyor bilimlarni o’zlashtirish emas, balki yangi axborotni mustaqil izlash, uni tahlil qilish, amaliy faoliyatda qo’llash va o’z faoliyati natijalarini baholay olish talab etiladi. Mustaqil faoliyat talabaning o’qituvchi rahbarligida yoki bevosita rahbarligisiz muayyan o’quv vazifalarini bajarishi bilan cheklanmaydi. U o’quv maqsadini anglash, faoliyatni rejalashtirish, zarur axborot manbalarini tanlash, olingan ma’lumotlarni qayta ishlash, amaliy vazifalarni bajarish, natijalarni tahlil qilish va xulosalar chiqarishni o’z ichiga oluvchi yaxlit pedagogik jarayondir. Shu nuqtai nazardan, talabalarining mustaqil faoliyat ko’nikmalarini shakllantirish oliy ta’lim jarayonining muhim tarkibiy qismi sifatida qaralishi lozim. Bunda mustaqil ta’limning mazmuni, shakllari va metodlarini talabalarining yosh, individual va kasbiy xususiyatlariga mos ravishda tanlash muhim ahamiyat kasb etadi.

Asosiy qism. Talabaning mustaqil faoliyati uning o’quv jarayonidagi faol subyekt sifatidagi ishtirokini ifodalaydi. Bunday faoliyatda talaba bilimlarni tayyor holda qabul qiluvchi emas, balki ularni izlash, o’zlashtirish, qayta ishlash va amaliyotga tatbiq etish jarayonining faol ishtirokchisiga aylanadi. Mustaqil faoliyatning mazmuni quyidagi o’zaro bog’liq jarayonlarni qamrab oladi: o’quv maqsadini belgilash; mustaqil ishni rejalashtirish; axborot manbalarini izlash va tanlash; ma’lumotlarni tahlil qilish va tizimlashtirish; nazariy bilimlarni amaliy vazifalarda qo’llash; muammoli vaziyatlarni mustaqil hal etish; ijodiy va tadqiqotchilik topshiriqlarini bajarish; o’z faoliyatini nazorat qilish; natijalarni baholash va refleksiya qilish.

Mazkur jarayonlarning izchil tashkil etilishi talabalarda nafaqat muayyan fan bo’yicha bilim va ko’nikmalarni, balki o’z-o’zini rivojlantirish va uzluksiz ta’lim olish kompetensiyalarini ham shakllantirishga xizmat qiladi. Talabalarining mustaqil faoliyati ko’nikmalarini bir nechta o’zaro bog’liq tarkibiy qismlar asosida tavsiflash mumkin.

Motivatsion komponent talabaning mustaqil bilim olishga bo’lgan qiziqishi, o’z ustida ishlash ehtiyoji va o’quv faoliyatiga ijobiy munosabatini ifodalaydi.

Kognitiv komponent bilimlarni mustaqil egallash, axborotni izlash, tahlil qilish, taqqoslash, umumlashtirish va xulosa chiqarish ko’nikmalarini qamrab oladi.

Amaliy-faoliyat komponenti o’zlashtirilgan bilimlarni amaliy vaziyatlarda qo’llash, topshiriqlarni mustaqil bajarish, muammolarni hal etish va loyiha ishlab chiqish qobiliyatlari bilan belgilanadi.

Refleksiv-baholash komponenti talabaning o’z faoliyatini tahlil qilishi, erishilgan natijalarni baholashi, xatolarini aniqlashi va keyingi faoliyatini takomillashtirish yo’llarini belgilashini nazarda tutadi.

Shunday qilib, mustaqil faoliyat ko’nikmalarining rivojlanishi faqat topshiriqni mustaqil bajarish bilan emas, balki talabaning o’z faoliyatini ongli ravishda boshqarishi va baholashi bilan ham belgilanadi.

Mustaqil faoliyatni tashkil etish shakllari - talabalarining mustaqil faoliyatini tashkil etishda individual, juftlik, kichik guruh va jamoaviy shakllardan foydalanish mumkin.

Individual shaklda talaba topshiriqni mustaqil ravishda bajaradi. Referat, esse, mustaqil tadqiqot, individual loyiha, test topshiriqlari, ilmiy maqola tahlili kabi ishlar ushbu shaklga misol bo’la oladi.

Juftlikda ishlash talabalarining o’zaro fikr almashishi, muammoni birgalikda tahlil qilishi va qaror ishlab chiqishiga imkon beradi.

Kichik guruhlarda ishlash esa hamkorlik, kommunikativlik, mas’uliyat va jamoada qaror qabul qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Bunda guruh a’zolari o‘rtasida vazifalarni taqsimlash va umumiy natija uchun mas’uliyatni his qilish muhimdir.

Jamoaviy shaklda talabalar umumiy muammoni birgalikda o‘rganib, o‘z xulosalarini taqdim etadilar. Seminar, munozara, konferensiya, loyiha taqdimoti va ilmiy-amaliy muhokamalar jamoaviy mustaqil faoliyat shakllari sifatida qo‘llanishi mumkin.

Talabalarning mustaqil faoliyatini rivojlantirish uchun an’anaviy topshiriqlardan tashqari faol va interfaol metodlardan foydalanish maqsadga muvofiq.

Muammoli ta’lim metodi - talabani tayyor javobni qabul qilishdan ko‘ra, muammoni aniqlash va uning yechimini izlashga yo‘naltiradi. O‘qituvchi muammoli vaziyatni yaratadi, talaba esa mavjud bilimlari asosida taxminlar ilgari suradi, axborot izlaydi va muammoning yechimini asoslaydi.

Loyiha metodi - loyiha metodi talabalarning mustaqil faoliyatini rivojlantirish uchun samarali vositalardan biridir. Loyiha topshirig‘i doirasida talaba mavzuni tanlaydi, maqsad va vazifalarni belgilaydi, axborot to‘playdi, materiallarni tahlil qiladi, mahsulot yoki natija yaratadi va uni taqdim etadi. Loyiha faoliyatining bosqichma-bosqich tashkil etilishi talabalarda rejalashtirish, axborot bilan ishlash, ijodiy fikrlash, hamkorlik qilish va o‘z faoliyatini baholash ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Keys-stadi metodi - real yoki pedagogik jihatdan modellashtirilgan vaziyatni tahlil qilishga asoslanadi. Talaba vaziyatni o‘rganadi, muammoni aniqlaydi, mavjud variantlarni taqqoslaydi va o‘z yechimini dalillar asosida himoya qiladi. Mazkur metod mustaqil fikrlash, tahliliy yondashuv va qaror qabul qilish ko‘nikmalarini shakllantirishga yordam beradi.

Bugungi ta’lim jarayonida raqamli texnologiyalar talabalarning mustaqil faoliyatini tashkil etishning qo‘shimcha imkoniyatlarini yaratmoqda. Elektron ta’lim resurslari, videodarslar, elektron kutubxonalar, interaktiv topshiriqlar, onlayn testlar va mobil ilovalardan foydalanish talabaning ta’lim mazmuniga mustaqil ravishda murojaat qilish imkoniyatini kengaytiradi. Raqamli resurslardan foydalanishda asosiy e’tibor texnologiyaning o‘ziga emas, balki uning pedagogik maqsadga muvofiqligiga qaratilishi kerak. Masalan, mobil ilova orqali talabalarga mustaqil topshiriqlar berish, ularning bajarilish jarayonini nazorat qilish, o‘z-o‘zini baholash imkoniyatini yaratish va individual ta’lim yo‘nalishini shakllantirish mumkin.

Xulosa. Tahlil natijalaridan ma’lumki, talabalarning mustaqil faoliyati samaradorligi topshiriqning mazmuni, murakkablik darajasi, metodik ta’minoti, o‘qituvchining yo‘naltiruvchi roli va baholash mezonlarining aniqligiga bevosita bog‘liq. Mustaqil faoliyatni tashkil etishda faqat reproduktiv topshiriqlardan foydalanish talabaning tayyor ma’lumotni takrorlashiga olib kelishi mumkin. Shu sababli topshiriqlarni oddiydan murakkabga, reproduktiv faoliyatdan produktiv va ijodiy faoliyatga tomon bosqichma-bosqich murakkablashtirish maqsadga muvofiq.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Azizxo‘jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: O‘zbekiston yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg‘armasi nashriyoti. 2022. – B. 143.
2. Tolipov O‘.Q., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. – Toshkent: Fan, 2006. – B. 165.
3. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardayev A. Ta’limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Iste’dod, 2008. – B. 97.

28.09.2026

4. Saidova G.M. Oliy ta’limda talabalarning mustaqil ta’limini tashkil etish metodikasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2010. – B. 176.

Foydalanilgan internet manbalar

1. <https://cyberleninka.ru/article/n/o-quv-jarayonida-talabalarning-mustaqil-ishlash-ko-nikmalarini-shakllantirishning-pedagogik-xususiyatlari>.
2. <https://devos.uz/files/338.pdf>